

Jeugdboeken in de klas

Begeleidingsbrochure voor leerkrachten

SAMENSTELLING: VEERLE KOZAREFF, GRIET ROSIERS, INE SPRANGERS, LIEVE VOS

BEGELEIDING: JAN UYTTENDAELE, LECTOR NEDERLANDS AAN DE KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN, DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING, HOGER INSTITUUT HEILIG GRAF, TURNHOUT

1. De auteur

Biografie¹

Dirk Bracke werd op 4 juni 1953 geboren in Sint-Gillis-Waas. Dirk Bracke volgde een opleiding handel. In 1987 deed hij mee aan de John Flanderswedstrijd. Hij won niet, maar werd wel gevraagd om Vlaamse Filmpjes te schrijven. In deze reeks debuteerde hij in 1988. Nadat hij er een aantal had geschreven, waagde hij zich aan een boek. Zijn eerste boek *Steen* werd in 1993 gepubliceerd en sindsdien is er elk jaar wel een boek van hem verschenen. Zijn tweede boek *Blauw is bitter* kondigt de stijl van de boeken aan die zouden volgen: een maatschappelijk thema zoals kinderprostitutie, aids, autisme enz. wordt goed gedocumenteerd, direct en onverbloemd aangepakt.

De boeken van Dirk Bracke zijn hard en realistisch. Ze beschrijven het leven van hedendaagse jongeren en de problemen die ze hebben. Soms wonen zijn hoofdpersonen in andere werelddelen (kindprostituees op de Filippijnen, straatkinderen in Brazilië), soms ook dicht bij huis (seropositieve jongeren in Vlaanderen). Ook schreef hij twee boeken over gehandicapte jongeren (over een autistisch meisje en over een hardhorend meisje), een boek dat zich afspeelt in de prehistorie en een absurd ridderverhaal. Samen met leerlingen van een basisschool schreef hij een sciencefictionverhaal. Zijn boeken lezen vlot en zijn goed gedocumenteerd. De beschrijvingen van seks en geweld zijn onverbloemd. Ondanks de hardheid lijkt het einde van zijn boeken positief. Maar dat is slechts schijn...

‘Toen ik begon te schrijven kreeg ik steeds te horen dat een jeugdboek een positief einde moest krijgen. Maar toen ik Blauw is bitter schreef, besepte ik dat die kinderen altijd getekend zijn door wat ze hebben meegemaakt en ik vond dat het boek niet mooi kon eindigen. Voor mij hoeven dingen die in werkelijkheid niet mooi eindigen ook in een jeugdboek geen positief slot te krijgen.’

Voor hij aan het werk gaat, doet Dirk Bracke heel wat onderzoekswerk. Zijn verhalen voelen daardoor soms journalistiek aan. Als lezer krijg je heel wat informatie, zodat de inhoud het wel eens van de vorm haalt. Hij schrijft meestal 's ochtends, 's middags werkt hij als postbediende. Hij woont met zijn vrouw en twee zonen in Stekene. Zijn hobby's zijn volleybal en (rock)muziek.

---

¹Bronnen:

<http://welcome.to/bracke>

<http://www.ncjvillakakelbont.be/html/auteurs/auteursContent.asp?show=id&id=123>

<http://home.wanadoo.nl/richard.thiel/auteurs/dbracke.htm>

<http://www.davidsfonds.be/DirkBracke.htm>

Bibliografie

- 1993 *Steen* (Davidsfonds / Infodok)
1994 *Blauw is bitter* (Davidsfonds / Infodok)
1995 *Een vlieg op de muur* (Davidsfonds / Infodok)
1996 *Het uur nul* (Davidsfonds / Infodok)
1997 *Groene mist* (Abimo)
1997 *Een lege brug* (Davidsfonds / Infodok)
1998 *De sjoekel* (Abimo)
1999 *Stille lippen* (Davidsfonds / Infodok)
2001 *Straks doet het geen pijn meer* (Davidsfonds / Infodok)
2002 *Als de olifanten vechten* (Davidsfonds / Infodok)
2003 *Het engelenhuis* (Davidsfonds / Infodok)
Touria (Davidsfonds / Infodok i.s.m. Standaard Boekhandel)

Bekroningen

- 1995 Prijs van de Amsterdamse Jeugdjury voor *Blauw is bitter*
1996 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury voor het boek in Vlaanderen 14 t/m 16 jaar voor *Een vlieg op de muur*
1996 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury Limburg 14 t/m 16 jaar voor *Een vlieg op de muur*
1998 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury voor het boek in Vlaanderen 14 t/m 16 jaar voor *Het uur nul*
2001 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury Limburg 14 t/m 16 jaar voor *Stille lippen*
2003 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury Limburg 14 t/m 16 jaar voor *Straks doet het geen pijn meer*
2003 Prijs van de Kinder- en Jeugdjury Vlaanderen 14 t/m 16 jaar voor *Straks doet het geen pijn meer*

2. Korte inhoud

De mensen in Noord-Oeganda leven in voortdurende angst dat de rebellentroepen van Kony hun dorpen teisteren om hun kinderen te rekruteren.

Op een dag is het dorp van Isaac aan de beurt. De jongen wordt meegenomen door de troep van Scar. Zijn leven als rebel begint. De vredelievende Isaac voelt zich helemaal niet lekker in het vel van kindsoldaat.

In het kamp wordt Isaac beste maatjes met Richard, die de honger en ellende van een vluchtelingenkamp achterliet om zich vrijwillig bij de rebellen aan te sluiten.

In het kamp worden de rekruten opgeleid tot meedogenloze vechtmachines en leren ze hun gevoelens verdringen. Toch koestert Isaac sterke gevoelens voor Monica. Hun liefde lijkt geen enkele kans te krijgen. Emoties worden genadeloos afgestraft in het kamp.

Uiteindelijk slagen Isaac en Monica met de hulp van Richard te ontsnappen aan de gruwelen van de rebellen. Hun vriend moet deze ontsnapping echter met de dood betalen.

3. Bespreking

3.1 Gebeuren

3.1.1 Geleding

3.1.1.1 Uiterlijke geleding

Als de olifanten vechten bestaat uit 226 bladzijden. Het verhaal is opgedeeld in 12 delen, elk deel bestaat uit een aantal hoofdstukjes. Bij elk deel is rechts bovenaan de situering geplaatst: Oeganda, District Gulu, Zuid-Soedan, het rebellenkamp en Soedan, Dinka-land

Het boek bevat ook een voorwoord, geschreven door journaliste Els De Temmerman, een kaartje van Noord-West-Afrika, dat de situering van het verhaal verduidelijkt, en een stukje geschiedenis over het LRA (het Lord Resistance Army of het Weerstandsleger van de Heer).

3.1.1.2 Innerlijke geleding

In de *expositie* worden de belangrijkste personages voorgesteld.

Het dorpje waar de vijftienjarige Isaac woont, in het noorden van Oeganda nabij Gulu, wordt op een dag overvallen door het LRA. De angst voor het LRA die er heerst in verschillende dorpen is onbeschrijfelijk groot. Iedereen weet dat het leger voor niemand uit de weg gaat, dat ze in het wilde weg moorden en martelen. Isaac wordt ertoe gedwongen om als soldaat mee te gaan. Het is al snel duidelijk dat het leger bijna uitsluitend uit kinderen bestaat.

Richard woont samen met zijn moeder en zijn zusje in een vluchtelingenkamp ten noorden van de stad Gulu. Er heerst grote honger in het kamp. Evelyn, het zusje van Richard is erg verzwakt, ze heeft niet veel kans om te overleven. Richards moeder wil dan ook de portie van Evelyn aan de gezonde Richard geven om hem meer overlevingskansen te geven. Richard wil de dood van zijn zusje niet op zijn geweten hebben en vlucht weg uit het vluchtelingenkamp. Hij biedt zich vrijwillig aan bij het

LRA. Op deze manier wil hij ervoor zorgen dat Evelyn zal overleven en dat hij 'iemand' kan worden.

Richard en Isaac worden al snel goede vrienden.

Het rebellenleger LRA ontvoert alle meisjes die verblijven in een kostschool. Monica is erg bang, maar blijft dapper. Ze leert Isaac kennen en wordt al gauw verliefd op hem. Deze gevoelens zijn wederzijds.

Scar, de leider van het rebellenleger, en zijn luitenant, Colin, zijn ongelooflijk hard en meedogenloos. De kinderen volgen vaak blindelings hun bevelen op. Diegenen die zich verzetten worden gestraft, ze worden op een gruwelijke wijze gemarteld en gedood. Scar en Colin tonen geen medelijden en verwachten dan ook van de kinderen dat ze geen enkel gevoel tonen.

Scar vertrouwt Isaac niet echt. Hij denkt dat de jonge soldaat zal vluchten uit het leger. Hij beveelt Isaac om zijn jonge broertje en zusje te doden voor de ogen van zijn ouders en de rest van de dorpelingen. Hierdoor zal Isaac nooit meer naar zijn dorp kunnen terugkeren. Vanaf dat moment belandt Isaac in de echte hel.

In de *ontwikkeling* leren Monica en Isaac elkaar beter kennen. Hun gevoelens voor elkaar zijn diep en oprecht. Maar ze mogen die verliefde gevoelens niet tonen. Toch proberen ze stiekem contact te zoeken met elkaar.

Ondertussen plunderen de kindsoldaten dorpen, martelen en vermoorden de dorpelingen en steken ten slotte hun hutten in brand. De oprichter van het LRA, Joseph Kony, gelooft in magie. Door allerlei rituelen uit te voeren zouden de kinderen onsterfelijk worden. Scar en Colin dragen deze rituelen ook over aan hun kindsoldaten. Vele kinderen, zoals bijvoorbeeld Richard, geloven hierin, waardoor ze minder bang zijn om te vechten. Vele kinderen kijken op naar Kony, Scar en Colin. Ze zien in hen een soort voorbeeldfiguren.

De vriendschapsband tussen Isaac en Richard wordt steeds hechter. Ook al gedraagt Richard zich meer als een echte meedogenloze soldaat en Isaac als een onzekere soldaat met vele twijfels en schuldgevoelens, toch vertrouwen ze elkaar voor honderd procent.

Scar kiest Monica uit als zijn derde vrouw. Hij verkracht en mishandelt haar. Monica wordt zwanger van hem. Scar merkt dat Monica en Isaac verliefd zijn op elkaar. Uit jaloezie zorgt hij ervoor dat Monica wordt besneden. Ook al zijn de drie vrouwen er niet trots op om Scar als man te hebben, toch heerst er jaloezie onder hen.

Monica zet in het rebellenkamp haar kindje ter wereld. Ze beschouwt haar kindje enkel van zichzelf en niet van Scar, zodat ze geen moeite heeft om van haar baby te houden.

Het rebellenleger wil Dinka-land aanvallen, ook al hebben ze geen schijn van kans tegen de Dinka's. Vele kindsoldaten sneuvelen in de strijd. Isaac en Monica verbergen zich samen met Angel, de baby van Monica, onder een rots. Ze bedenken samen een plan om te vluchten. Het gevecht loopt ten einde. Richard heeft het bevel gekregen om op zoek te gaan naar Isaac en Monica. Hij vindt hen en helpt hen vluchten. Richard weet dat ze alle vier een groot gevaar lopen. Isaac en Monica (met haar baby) lopen naar de Dinka's. Isaac verliest zijn been door op een landmijn te trappen.

In de *ontknoping* komen Monica, Angel en Richard in een kamp van het Rode Kruis terecht. Hier worden ze goed verzorgd en behandeld. Hier kunnen ze weer kind zijn. Monica komt te weten dat Richard op een gruwelijke manier werd afgemaakt, omdat hij Isaac en Monica niet heeft teruggebracht naar het rebellenkamp.

Monica is blij dat ze hier haar gevoelens voor Isaac wel kan tonen. Maar Isaac is ver weg met zijn gedachten. Hij is onherstelbaar getraumatiseerd, net zoals vele kinderen. Monica heeft de moed om verder te gaan met haar leven, om nog te zorgen voor haar kindje en voor Isaac.

3.1.2 Spanning

Het hele verhaal is doorspekt met spanning. Het onderwerp ‘kindsoldaten’ roept al een zeker spanning op. De sfeer die in en rond het rebellenkamp hangt en de hitte verwekken ook veel spanning.

Door het verhaal heen vraagt de lezer zich af wat er nog allemaal gaat gebeuren, wat de kindsoldaten nog allemaal te wachten staat. De hoofdvraag is: Is er iemand die aan deze hel kan ontsnappen? Wat zal er gebeuren met de hoofdpersonages?

De lezer weet niet meer dan de personages. We hebben hier dus te maken met intellectuele spanning.

Door de spanning blijft de lezer gekluisterd aan het boek tot en met de laatste bladzijde. Ook na het lezen laat het verhaal je niet los.

3.1.3 Thema, stof en idee

3.1.3.1 Thema

Het boek toont de harde realiteit waarin kindsoldaten leven. Duizenden ontvoerde kinderen krijgen in rebellenkampen een militaire opleiding en groeien uit tot echte ‘moordmachines’. Zij worden in het LRA (Lord Resistance Army) ingezet om, met de hulp van het Soedanese leger, Museveni te bevechten en de Oegandese regering omver te werpen. In ruil voor die steun door Soedan, wordt het LRA ook ingezet in de oorlog tegen de Dinka-rebellen (in het zuiden van Soedan).

Belangrijke neventhema's zijn: *verboden liefde, honger, agressie, angst, wraak, trauma's, vriendschap en (on)geloof in geesten, magische riten en tovenarij.*

Isaac is, zoals vele kindsoldaatjes, psychologisch in de war van al de dingen die hij meemaakt. Hij heeft moeite om het verdriet dat hij zijn familie heeft aangedaan, te verwerken en worstelt voortdurend met angst.

Het omgangsverbod van de geharde jongens met vrouwen is ook een thema, net als het geloof in de riten, in de geesten van gedode mensen, in de leider van het leger, Kony.

In het kinderleger houden ze zich aan regels die gebaseerd zijn op christelijke invloeden en het geloof in de Alcholi-geesten. Met vreemde riten worden de soldaten, zoals de leiders beweren, ‘onkwetsbaar’ gemaakt.

3.1.3.2 Stof

De auteur kan de verhaalstof voor zijn boek eigenlijk overal vandaan hebben gehaald: bij kinderrechtenorganisaties, de media, mensen die acties oprichten om ex-kindsoldaten te helpen, mensen die ervoor ijveren om de leeftijdsgrens van de kindsoldaten op te trekken tot 18 jaar enz.

Els De Temmerman leidt het boek in. Zij is journaliste en heeft ook een boek geschreven over kindsoldaten. Zo interviewde ze honderden kinderen die ontsnapt waren uit het LRA en richtte met enkele vrijwilligers de vzw 'Sponsoring Kinderen Oeganda' op met als doel een einde te maken aan de ontvoeringen en de gevangene kinderen vrij te krijgen.

Dirk Bracke vond de info voor zijn boek vooral bij Het Internationale Rode Kruis, bij documenten die Prof. R. Doom hem bezorgd had en ook uit gegevens van Pax Christi. Els De Temmerman is pas later bij het boek betrokken geraakt. Toch bezorgde ze Dirk Bracke heel wat informatie die hij in het boek verwerkt heeft en heeft ze ook het manuscript nagelezen.

3.1.3.3 Idee

Ideeën die in de gedachten van de lezer opkomen, zijn: 'Wat kan je doen voor deze kindsoldaten zodat ze kunnen ontsnappen uit hun gruwelijke positie?', 'Overleeft een vriendschap in oorlogssituaties?', en natuurlijk ook: 'Hoe herstellen kindsoldaten zich van de vechtpartijen en de gruwelijkheden die ze gezien en meegemaakt hebben?'

3.1.4 Structurele motieven

Het woord *olifant* keert regelmatig weer in het verhaal. Door het woord te herhalen, verwijst de auteur voortdurend naar de diepere betekenis van de titel.

Monica dagdroomt regelmatig over een *luchtballon*. Ze droomt dat ze samen met Isaac wegvliegt in een luchtballon om zo te ontsnappen aan de gruwel van het leven in het rebellenleger. Monica vertelt deze droom aan Isaac.

Op het einde van het boek heeft Isaac een tekening gemaakt met een luchtballon waarin Isaac, Monica en het kindje zitten.

3.1.5 Literair-historische motieven

Naast het boek dat Dirk Bracke schreef over kindsoldaten, zijn er nog tal van andere auteurs die rond hetzelfde hoofdthema (jeugd)boeken geschreven hebben. We denken daarbij aan: *Het kind met de alwetende ogen* door Monika van Paemel, *Allah is niet verplicht* door Ahmadou Kourouma, *De meisjes van Aboke*. *Kindsoldaten in Noord-Oeganda* door Els De Temmerman en *Kadogo* door Stefan Broeckx.

Naast jeugdboeken werden er ook speelfilms gemaakt rond het thema *kindsoldaten*. (Voor meer info bezoek de website van Jekino: www.jekino.be)

3.2 Personages

3.2.1 Round characters

- Isaac Obama

Isaac woont samen met zijn familie in een dorpje dat uit zeven hutjes bestaat. Het is

nabij Gulu gelegen. De jongen is vijftien jaar. In heel zijn leven heeft hij het dorp slechts één keer verlaten om samen met zijn vader een bezoek te brengen aan de stad Gulu.

Isaac streek door zijn korte, kroezelige haar. Vijftien jaar was hij. Vijftien jaar op het veld helpen, vijftien jaar tussen de zeven hutten leven. Een keer was hij met zijn vader in Gulu geweest. (p. 11)

Isaac is, net als de andere dorpingen, bang voor het LRA. Hij is jaloers op de dieren die een rustig leventje leven en niets te vrezen hebben voor het LRA.

Op een dag overvalt het LRA zijn dorp. Isaac wordt als enige geschikte soldaat meegenomen. De jongen gruwelt van het soldatenleven. In het begin verzet hij zich tegen het strenge regime, maar al snel merkt hij dat verzet enkel tot straf leidt. Isaac doet mee met het leger, maar de twijfels omtrent hun acties zullen niet afnemen. Hij gelooft niet in de woorden van Scar en Kony en de rituelen die de soldaten onsterfelijk moeten maken. Toch zou hij er even sterk als sommige andere kinderen in willen geloven. Dat geloof maakt het makkelijker te overleven in het kamp. Maar telkens moet hij denken aan vrienden die hij heeft zien sneuvelen.

In het kamp maakt Isaac kennis met Richard. Ze worden vrienden, hoewel ze totaal verschillende gevoelens hebben over het soldatenleven.

Nadenkend keek Isaac op hem neer. Eigenlijk wist hij niet of Richard een vriend was. Het was zo vreemd. Ze waren zo verschillend. Hij gruwde van het soldatenleven, van de harde discipline, van de angst om te moeten vechten, terwijl Richard op al die dingen leek te kicken. En toch klikte het. (p. 35)

Wanneer hij Monica voor de eerste keer ziet, voelt Isaac al snel dat dit een zeer speciaal meisje is. Hij beschermt haar zo goed en zo kwaad als hij kan. Hij leeft mee met haar verdriet en wil haar troosten. Maar aanrakingen tussen jongens en meisjes zijn verboden in het kamp. Toch koesteren de beide geliefden een geheime band. *Minutenlang bleven ze zwijsend naar de acacia's staren. Toch voelden ze dat ze elkaar begrepen, dat ze niet alleen waren in hun verdriet. Als ze elkaar hadden om op te steunen, dan was het leven in het kamp misschien niet meer zo triest, zo brutaal en uitzichtloos.* (p. 81)

Scar vertrouwt Isaac niet helemaal. Hij merkt dat de jongen zich niet thuis voelt in het kamp. Om alle banden met zijn thuis af te snijden, wordt Isaac gedwongen om zijn eigen broer en zus te doden voor de ogen van de dorpingen. Isaac schaamt zich voor zijn daden tegenover zijn ouders en de andere dorpingen. Hij kan niet meer terug.

Vanaf dat moment wordt Isaac achtervolgd door nachtmerries. Later komen er nog meer schimmen in zijn dromen voor. Alle mensen die hij heeft vermoord, teisteren hem tijdens lange nachten.

De nevel hing als een doorzichtige sluier over de bush. Midden in de nevel stond Isaac doodstil. Zijn benen leken verlamd. Met grote angstogen tuurde hij door de mist. In de waas doken vier schimmen op. Isaac kon hun gezichten nog niet herkennen, maar hij wist wie het waren. Langzaam liepen ze in zijn richting. De eerste schim droeg een blauw kleedje, maar de stof was verkleurd door rode, vochtige vlekken. 'Angela,' kreunde Isaac. (p. 115)

Hij tracht te overleven in het kamp, maar is telkens opgelucht wanneer hij geen geweld hoeft te gebruiken. Hoewel Isaac gruwelt van geweld, wordt hij euforisch in de strijd. In een waas van woede en euforie verkracht hij dan ook een burgermeisje. Isaac vraagt zich nadien af of hij door het leven in het kamp veranderd is.

Toch is door het verhaal heen te merken dat Isaac, net als de andere kindsoldaten, nog een kind is. Een spelletje voetbal of waterpret toveren de harde soldaten even om in

speelse kinderen die hun zorgen vergeten. Oefeningen met de geweren worden gezien als een spel met een winnaar en een verliezer, dat gevoelens van jaloezie en bewondering oproept.

Uiteindelijk slaagt Isaac erin om met de hulp van Richard te vluchten. Hij komt samen met Monica en haar baby, Angel, terecht in een kamp van het Rode Kruis. Tijdens die tocht heeft Isaac zijn been verloren door op een landmijn te trappen. De jongen is onherstelbaar getraumatiseerd. In het kamp moeten de jongeren opnieuw kind leren zijn.

Onder het afdak zat Isaac met een groot blad papier voor zich. Hij keek niet op toen Monica zich over hem boog. Op het blad stond een jonge soldaat wijdbeens voor twee kleine kinderen. De soldaat droeg een machinegeweer. Kogels vlogen naar de kinderen. de tekening was bloedrood gekleurd. [...] Een ander blad lag omgedraaid op de grond. Monica nam het op en keerde het om. Op het blad stond een luchtballon zoals ze die met haar vinger in het zand had getekend. In de mand zaten dezelfde soldaat en een meisje met een kind. (p. 223-224)

● Richard

Richard leeft samen met zijn moeder en zijn zusje Evelyn in een vluchtelingenkamp ten noorden van de stad Gulu. Richard is een jongen van twaalf à dertien jaar oud. Hij is het grondig beu in het kamp, waar hij geen toekomst heeft, waar hij niets is. Er is te weinig voedsel in het kamp en zijn zusje is te sterk verzwakt om te blijven leven. De moeder van Richard tekent het doodsvonnis door de portie van Evelyn aan hem te geven. Dit zet Richard aan om het vluchtelingenkamp te verlaten. Hij wil zich aansluiten bij de rebellen van Kony. Door te vluchten denkt hij zijn zusje tenminste nog een kans om te overleven te gunnen. In het rebellenkamp, met een AK-47 in zijn handen voelt hij zich iemand.

'Ik wil soldaat worden', had hij gezegd en meteen had hij Scar voor zich gewonnen. [...] 'Ik ben naar hier gekomen omdat ik het niet meer kon uithouden in het vluchtelingenkamp. Ik wilde niet dat mijn zusje stierf van de honger, ik wilde haar rantsoen niet meer opeten, ik wilde niet meer dat mijn moeder die keuze moest maken, ik wilde haar niet meer zien lijden om ons.' Hij keek met wazige ogen naar de nieuwe sleuf. 'Vroeger betekende ik niks,' vervolgde hij bijna onhoorbaar, 'ik was een nietsnut, niet meer dan een van die ontelbare vliegen die in de stront leven. Maar met een AK-47 in mijn handen zal iedereen bang van mij zijn. Dan ben ik sterker dan een olifant.' (p. 36)

In tegenstelling tot Isaac, gelooft Richard wel in de rituelen die de kindsoldaten onsterfelijk maken. Hij is er rotsvast van overtuigd dat hij onsterfelijk is en geeft zich volledig in de strijd. Richard heeft het niet zo moeilijk met het accepteren en volgen van regels. De discipline bevalt hem wel. Hij spreekt ook bewondering uit over de tactiek die Scar bedenkt. De jongen blijkt zeer goed overweg te kunnen met wapens en dwingt respect af bij zijn leider.

Hij streelde over de loop van het wapen. 'Wij zijn voor elkaar gemaakt,' zei hij teder alsof de AK-47 hem kon begrijpen. 'Zonder elkaar zijn we niks, maar samen doen we iedereen beven.' (p. 171)

Ondanks de verschillende standpunten tegenover geweld en het leven in het kamp wordt Richard een zeer goede vriend van Isaac. Wanneer de tweede nachtmerries heeft of verdrietig is, probeert hij hem te troosten, hoewel hij niet goed weet hoe dat te doen. Uiteindelijk zal hij Isaac en Monica helpen om te vluchten. Deze daad bekoopt hij echter met een gruwelijke dood. Zijn dood dient als afschrikkingsmiddel voor de

andere rekruten.

'Haast je', zei Richard en hij stak zijn hand uit. Dankbaar greep Isaac ze met beide handen beet. 'Er zat toch geen soldaat in jou', zei Richard, alsof dat de reden was waarom hij Isaac liet gaan.. (p. 218)

'Scar liet hem aan een boom vastbinden. Daarna liet hij Richards lippen afsnijden en hem de lippen opeten omdat hij met die lippen gelogen had. De rekruten hebben hem met stokken doodgeslagen.' (p. 223)

● Monica Takkala

Monica is veertien jaar oud en is geboren in Gulu. Haar ouders zijn winkeliers in de stad, die hard werken om hun dochter naar een kostschool te sturen om er op die manier voor te zorgen dat Monica een goede opleiding krijgt.

Monica is zeer goed bevriend met Betty Aleng, een meisje met dezelfde achtergrond. Ook zij wordt door de rebellen ontvoerd en getraind tot soldaat.

Monica heeft een eigen ontsnappingsmechanisme ontwikkeld om weg te vluchten uit alle ellende. Telkens er iets gebeurt dat moeilijk te vatten is, vlucht ze weg in een droom van een luchtballon. Deze droom houdt haar recht in moeilijke momenten en maakt het haar mogelijk te blijven hopen.

Wanneer Kony op bezoek komt, krijgt Scar de toestemming om Monica tot derde vrouw te nemen. Vanaf dat moment wordt ze vaak verkracht en uiteindelijk wordt ze zwanger. In het begin probeert ze de zwangerschap angstvallig te verbergen. Ze wil niet naar het vrouwenkamp aan Mijl 15 gestuurd worden. In dit kamp verblijven zwangere en zieke vrouwen, totdat ze weer naar hun kamp terug kunnen. Deze vrees blijkt echter ongegrond.

De jonge moeder schenkt het leven aan een dochter, die door Scar Violet genoemd wordt. Wanneer haar man uit de buurt is, noemt Monica haar kind Angel. Ze moet door de hele zwangerschap heen zichzelf ervan overtuigen dat het kind meer van haar is dan van Scar om walging tegen te gaan. Monica is niet bang voor de geboorte zelf, maar ze zit vol twijfels over het leven met een baby in het kamp.

Monica koestert diepe gevoelens voor Isaac. Hun liefde is wederzijds. Ook zij vindt troost bij de jongen, met wie ze meeleeft in zijn verdriet. Maar Monica schaamt zich voor de baby van Scar in haar buik. Ze beseft dat Isaac nu met zekerheid weet dat ze geen maagd meer is en ze begrijpt niet dat hij haar nu niet veracht. Ze voelt zich door God in de steek gelaten.

Ook Monica was bij hen. ze kromp in elkaar toen Isaac vanuit de verte naar haar keek. Er leefde een kind van Scar in haar buik, maar het was Isaac die haar ziel geraakt had. Hoe kon God haar zo in de steek laten? (p. 120)

Tijdens de strijd in Dinka-land wordt ze door Scar gedwongen om tegen haar wil, met haar baby op de rug gebonden, deel te nemen aan het gevecht. Voordat ze ten strijde trekken, neemt Monica Isaac even apart. In een kort gesprek zegt ze dat hij voor haar baby moet zorgen wanneer haar iets overkomt.

Uiteindelijk kan Monica samen met Isaac ontsnappen en komen ze in een kamp van het Rode Kruis terecht. In dat kamp worden aidstests afgenomen. Monica weigert de test. Ze wil een toekomst hebben en die zou haar niet gegund worden als de test positief zou zijn.

Ook zij vraagt zich af hoe hard zij veranderd is door al de gruweldaden die op haar netvlies zijn gebrand.

Maar was alleen Isaac veranderd? Was zij nog hetzelfde meisje dat in de schoolbanken zat? Liet alles wat ze had meegemaakt geen sporen na? Misschien was

ze ook veranderd zonder dat ze het zelf beseft? (p. 222)

In het kamp mag Monica haar liefde voor Isaac wel tonen. De twee jongeren hoeven niet meer stiekem met elkaar om te gaan. Isaac is echter niet in staat om haar liefdevol gebaar te beantwoorden.

In een tedere beweging legde ze haar armen rond zijn schouders, drukte haar hoofd tegen zijn wang en wiegde hem sussend heen en weer. Nu mocht het, nu kon het, nu durfde ze het. (p. 224)

3.2.2 Flat characters

- Dick en Angela Obama

Dick en Angela zijn de jongere broer en zus van Isaac. Zij kijken op naar hun grote broer. ze zoeken bevestiging en bescherming bij hem. Beiden zijn ze te jong om van dienst te kunnen zijn voor de rebellen.

Wanneer de legerbende voor een tweede keer in het dorp komt, wordt Isaac gedwongen zijn broer en zus te doden. Vanaf dan wordt hij door hun schimmen in zijn dromen achtervolgd.

- Scar

Scar is de leider van deze rebellentroep.

Scar was een veertiger met een buikje dat wat over zijn koppelriem welfde. Aan de riem hing een oude Lüger in een holster. Zijn gezicht stond vol scherpe lijnen en het rode litteken dat van zijn neusvleugel naar zijn oor over zijn rechterwang liep, ga hem iets duivels. Hij was trots op dat litteken. Het was de blijvende herinnering aan de regeringssoldaat die hem met zijn bajonet op het nippertje gemist had. Die misser was de soldaat fataal geworden. In een lijf-aan-lijfgevecht werden fouten meteen afgestraft. Scar had zijn duimen in de ogen van de soldaat gedrukt en hij had geduwd tot hij iets voelde knappen. Met de bajonet die op de grond was gevallen had hij meteen daarna de keel van zijn tegenstrever doorgesneden. De rode kerf op zijn wang maakte van hem een echte krijger, vond hij. Daarom wilde hij niet dat zijn soldaten hem met commandant aanspraken. Hij verkoos de naam 'Scar'. De korte, harde klank van het woord maakte meer indruk, vond hij. (p. 13)

De leider van de groep treedt hard en meedogenloos op. Hij lijkt geen gevoelens te hebben wanneer het over zijn soldaten gaat. Scar hanteert de regel: 'Wie zondigt, moet gestraft worden'.

Omdat hij sommige jonge soldaten niet vertrouwt, snijdt hij hun weg naar huis af. Op die manier zijn ze gebonden aan het rebellenleger, ze kunnen niet meer terug.

Scar heeft al twee vrouwen, Doris en Alice, wanneer hij Monica tot vrouw neemt. Hij verkracht en mishandelt zijn vrouwen en regeert ook over hen met ijzeren vuist. Om te tonen dat hij de leider en de man van Monica is, laat hij haar besnijden wanneer hij merkt dat Isaac en Monica iets voor elkaar voelen.

Eén keer toont Scar, zeer kort weliswaar, zijn gevoelens. De dood van zijn dochter Judith lijkt hem aan te grijpen, maar na een eerste verbijstering dwingt hij zijn gezicht weer in een strenge plooi. Hij wil zich steeds onaantastbaar tonen.

Toch laat Scar de bouw van een doktershut toe. Scar maakt zich niet echt grote zorgen om de gezondheid van zijn soldaten, maar hij heeft er belang bij dat zijn soldaten een goede conditie hebben en niet ziek worden. Hij moet tenslotte zijn

militaire opdrachten kunnen uitvoeren en dat kan niet zonder soldaten... Met dit initiatief wil hij een goed plaatsje krijgen bij Kony.

Wanneer er weer een lichte kinderen wordt ontvoerd, kiest Scar uit deze troep een vierde vrouw. Het meisje is slechts elf jaar oud. Omdat hij toch een echte vrouw verkiest boven een kind, dwingt hij Monica om mee ten strijde te trekken in Dinkaland.

- Colin

Colin is de rechterhand van Scar. Hij treedt hard en genadeloos op om zijn bevoorrechte plaats te behouden. Hij stelt zich geen vragen over de bevelen die hij krijgt en dwingt minderen zijn bevelen op te volgen. Colin is wraakzuchtig, hij tolereert niet dat hij door soldaten belachelijk wordt gemaakt voor de ogen van Scar. *Het leek alsof hij zijn hele leven bij het leger had doorgebracht. Een trouwe volgeling van Kony was hij geweest. Hij had nooit vragen gesteld bij wat hij deed en dat had hem de graad van luitenant bezorgd en straks was hij misschien zelfs kapitein. Met die graad was het weer wat eenvoudiger om voedsel en meisjes te krijgen.* (p. 65) Colin vindt Monica een aantrekkelijk meisje en wil haar verkrachten als hij daartoe kans ziet. Gelukkig wordt hij door Richard betrap en wordt het meisje op het nippertje gered.

Wanneer Kony het kamp bezoekt, doet Scar een goed woordje voor zijn luitenant. Hij vertelt Kony dat de jongen al 38 doden op zijn geweten heeft, waarvan 12 soldaten van het SPLA. Kony is onder de indruk en promoveert hem tot kapitein. Hij wijst hem ook een meisje toe, dat zijn vrouw wordt.

Colin komt op een wrede manier aan zijn einde. Richard en Isaac hebben genoeg aan zijn bevelen en laten hem gewond achter tijdens een missie. Zo zal hij in handen vallen van de Dinka's.

- Yeko

Tijdens een zoektocht naar water vinden Isaac en Richard een jongen met een horrelvoet. Omdat ze niet weten wat ze met hem moeten aanvangen, nemen ze hem mee naar het kamp. Yeko blijft in leven omdat Scar enig nut in hem ziet. Yeko koestert een droom om ooit verpleger te worden en leest daarom vaak in het boek *Where there is no doctor*. Scar duidt hem aan als verpleger van het kamp. Binnen de kortste keren is Yeko bevriend met alle soldaten van het kamp. Isaac vindt hem een zeer vriendelijke jongen. Zelfs Scar lijkt hem te mogen.

Bijna meteen lag de jongen goed in de groep. Zijn levenslust en zijn goed humeur besmetten iedereen. Zelfs Scar leek hem te mogen. (p. 116)

Ondanks zijn handicap weet de jongen zich goed uit de slag te trekken, hij heeft leren lopen met een horrelvoet.

Yeko weet de andere jongens duidelijk te maken dat medicijnen en verbandgaas belangrijker zijn dan een overvloed aan etenswaren. Hij kan hen op een rustige manier, zonder hen te dwingen overtuigen. De anderen accepteren zijn mening.

- Doris

Doris is de eerste vrouw van Scar. Ze kan hem geen kinderen schenken en heeft te kampen met een mysterieuze ziekte. Omdat ze niet langer aantrekkelijk is, wordt ze telkens verdreven uit de grote hut, waar Scar zijn behoeften botviert op Alice of

Monica. Dit kwetst haar dieper dan ze wil toegeven.

Ondanks dit feit laat Doris duidelijk merken wie de eerste vrouw is en wat de plaats van de andere vrouwen is.

'Ik ben de eerste vrouw van Scar. Jij de derde. Vergeet dat nooit.' (p. 88)

Doris doodt Judith, de baby van Alice, wanneer deze niet ophoudt met huilen. Het is een ongeluk, maar Doris voelt zich ontzettend schuldig en verzet zich niet tegen straf. Ze laat toe dat ze verdrongen wordt als eerste vrouw en gehoorzaamt slaafs aan Alice. Wanneer het kind van Monica geboren wordt, helpt ze het meisje. Ze wil het kind redden, niet verliezen. Daarom ziet ze zich genoodzaakt de vagina van Monica opnieuw open te snijden, zodat het kind eruit kan.

- Alice

De tweede vrouw van Scar heet Alice. Zij is de moeder van een dochtertje, Judith. Ze is ongeveer even oud als Monica en het klikt wel tussen de beide meisjes. Alice heeft een sympathiek gezichtje en een heldere glans in haar ogen.

Monica vindt troost bij haar.

Een enkele maal vond ze troost bij Alice. Ook zij was ontvoerd, ook zij was door Scar als seks-slavin gebruikt. Alice begreep haar. (p. 87)

Wanneer Judith door Doris per ongeluk wordt gedood, is Alice eerste ontroostbaar. Later verdringt ze Doris en neemt zelf de plaats van eerste vrouw in. Ze biedt zichzelf vrijwillig aan Scar aan.

Tijdens een tweede zwangerschap wordt ze wel naar het vrouwenkamp aan Mijl 15 gestuurd.

- Zuster Mary

Zuster Mary is de directrice van de kostschool waaruit Monica en Betty zijn ontvoerd. Zij wil de gekidnapte meisjes redden en moet uiteindelijk dertig meisjes achterlaten. De zuster komt zeer zelfbewust en koelbloedig over. Ze probeert de meisjes wel te troosten, maar weet niet goed hoe.

Ze dankt haar leven aan haar afkomst. Was ze Oegandese geweest, had Scar haar neergeschoten. Maar Engelse lijken brengen problemen.

'Nee, een Engelse', antwoordde ze. Nadenkend wreef Scar met zijn hand over zijn gezicht. Oegandese lijken zorgden nooit voor problemen, maar Engelse? (p. 49)

- Joseph Kony

Joseph Kony is een religieuze fanaticus, hij noemt zichzelf een profeet van Tipu Maleng. Hij richtte het LRA op met als doel de regering in Oeganda omver te werpen en zelf president te worden.

Om zijn doel te bereiken, worden in het noorden van het land kinderen ontvoerd en naar kampen in Soedan gestuurd. Daar krijgen de kinderen een opleiding tot soldaat. In de kampen heerst er een ijzeren regime. De kindsoldaten worden gedwongen om hun lotgenoten en de plaatselijke bevolking te onderwerpen aan gruwelijke straffen. Kony gelooft in magie. Door allerlei rituelen uit te voeren, zouden de kinderen onsterfelijk worden. De soldaten voelen een mengeling van ontzag en bewondering voor hem.

Betty schatte hem een jaar of veertig. Zijn lange, zwarte haar was in dunnen vlechten

gevlochten waarvan de uiteinden in witte kraaltjes waren samengebonden. Hij droeg een lichtbruin uniform en op zijn hoofd stond een lichtgekleurde hoed waarvan de rand omgevouwen omhoog stond. De ogen waren verscholen achter een grote, donkere bril. (p. 72)

Als beloning wijst Kony vrouwen toe aan commandanten en kapiteins die hem goed dienen. Hij zou zelf tientallen vrouwen bezitten. De vrouwen worden behandeld als seksslavinnen en dienen enkel om de lusten van de man te bevredigen.

3.3 Tijd

3.3.1 Tijdsaanduidingen

Het verhaal speelt zich af op het einde van de 20ste en het begin van de 21ste eeuw. Dat kan je afleiden uit het voorwoord van Els De Temmerman. Het verhaal is gebaseerd op waargebeurde feiten die de afgelopen jaren plaatsvonden in Noord-Oeganda.

3.3.2 Verteltijd en vertelde tijd

De verteltijd bedraagt 215 bladzijden, de vertelde tijd ongeveer een jaar. De vertelde tijd kan je berekenen aan de hand van de zwangerschap van Monica. Het verhaal begint enkele weken of maanden voor haar zwangerschap en eindigt enkele weken of maanden na haar zwangerschap.

3.3.3 Vooruitwijzing en terugwijzing

Het verhaal verloopt chronologisch. Er komen enkele terugwijzingen en vooruitwijzingen in voor. Op blz. 13 vind je een terugwijzing over het litteken van Scar:

Hij was trots op dat litteken. Het was de blijvende herinnering aan de regeringssoldaat die hem met zijn bajonet op het nippertje gemist had. De misser was de soldaat fataal geworden. In een lijf-aan-lijfgevecht werden fouten meteen afgestraft. Scar had zijn duimen in de ogen van de soldaat gedrukt en hij had geduwd tot hij iets voelde knappen.

Op blz. 75 vind je een vooruitwijzing. Er worden meisjes geselecteerd en getransporteerd. Monica kijkt toe, wanneer haar vriendin Jane geselecteerd wordt. *Jane zal niet vaak meer lachen, dacht Monica. Verslagen en bang staarde ze naar de pick-up.*

3.4 Ruimte

3.4.1 Beschrijvingen

Het verhaal speelt zich onder andere af in het land van het Alcholi-volk, in *Noord-Oeganda*. De dorpeelingen leven er in voortdurende angst voor een aanval door het LRA. Bij zo'n aanval worden kinderen ontvoerd, mensen gemarteld en gedood,

dorpen in brand gestoken. De ontvoerde kinderen worden meegenomen *naar het rebellenkamp in buurland Soedan*. Daar krijgen ze een korte militaire training waarin ze worden opgeleid om mee te strijden in het leger van het LRA.

3.4.2 Overeenkomst of contrast?

In het verhaal wordt de ruimte soms gebruikt om het contrast aan te tonen tussen de wreedheden van het rebellenleger en de vredige natuur.

Toch doezelde hij weg met open ogen. De lucht leek zo mooi, zo rustig, zo vredig en toch werden onder dat volmaakte blauw gewone mensen zomaar vermoord. Het was zo oneerlijk, zo ongelooflijk als je die vredige lucht zag. (p. 149)

Meestal wordt de ruimte niet heel uitvoerig beschreven.

3.5 Perspectief

In *Als de olifanten vechten* hebben we te maken met een alwetende verteller. Hij beschrijft de gedachten en gevoelens van de personages zeer nauwkeurig. Hij kruipt als het ware in de huid van verschillende personages. Er wordt afwisselend door de ogen van voornamelijk Isaac, Richard en Monica gekeken.

Op deze manier leert de lezer de personages kennen op een min of meer objectieve manier.

4. Lessuggesties

4.1 Voor de lectuur

- De leerkracht laat de kافت van het boek zien en de leerlingen bedenken waarover het boek zou gaan.
- De leerlingen zoeken op het Internet informatie op over kindsoldaten en Oeganda.
- De leerlingen houden een klassengesprek over kindsoldaten en oorlog.
- De leerlingen houden een klassengesprek over de Derde Wereld en/of Afrika.

4.2 Tijdens de lectuur

- De leerlingen lezen het boek en gaan na of hun verwachtingen ingelost worden.
- De leerlingen zoeken tijdens het lezen de verwijzing naar de titel van het boek.
- De leerlingen kunnen hun lectuur enkele keren stopzetten. Ze voorspellen dan hoe het verhaal verder zal gaan.

4.3 Na de lectuur

- Spreken en luisteren

Ontladingsmoment

Als ontlading wordt er een kort klassengesprek gehouden over het verhaal en het thema. De leerlingen praten over hun tekstbeleving met behulp van een aantal tekstbelevingsvragen zoals:

- Hoe voelde je je, toen je de gebeurtenissen las?
- Hoe zou je gereageerd hebben als je in dezelfde situatie terecht kwam als Isaac (bijvoorbeeld wanneer hij zijn familie moet vermoorden)?
- Hoe zou je gereageerd hebben als je in dezelfde situatie terecht kwam als Monica?
- Hoe dacht je dat het verhaal zou eindigen en vond je het einde van het verhaal goed?

Dramatisering

- De leerlingen kiezen een scène uit het verhaal en spelen ze na.
- De leerlingen beelden een scène uit het verhaal uit (tableau vivant), de rest van de klas probeert te raden om welke scène het gaat.
- De leerlingen kiezen een personages dat ze zouden willen interviewen: ze schrijven eerst de vragen op en daarna kunnen ze die stellen aan de leerling die het betreffende personage speelt.
- De leerlingen bundelen de feiten in een interview of een verslag voor het televisiejournaal.

● Schrijven

Creatief schrijven

- De leerlingen schrijven een ander slot voor het verhaal.
- De leerlingen schrijven een dag uit het dagboek van Isaac, Monica, Richard, Scar, de moeder van Isaac, enz.
- De leerlingen schrijven een brief naar een van de personages.
- De leerlingen schrijven een brief van Isaac, Richard of Monica naar hun ouders.
- De leerlingen ontwerpen een affiche om het misbruik van kindsoldaten tegen te gaan. Ze kunnen hiervoor gebruik maken van de computer.

Zakelijk schrijven

- De leerlingen schrijven een recensie over het boek.
- De leerlingen schrijven een krantenartikel over de gebeurtenissen in het verhaal.
- De leerlingen zoeken informatie op over het LRA en rebellenleider Kony. Met behulp van de gevonden informatie schrijven ze een objectief verslag over de oorlog in Oeganda. De leerlingen sluiten hun tekst af met het geven van een eigen mening.

● ICT

- De leerlingen zoeken thuis of in de bibliotheek of op het Internet informatie over Noord-Oeganda, kindsoldaten en UNICEF.
  - De leerlingen bezoeken de website www.childsoldiers.net. De leerlingen gaan na wat de huidige situatie van de kindsoldaten in Oeganda is.
- Varia
    - De school wordt peter- en/of meter van een ex-kindsoldaatje. De leerlingen organiseren activiteiten om geld in te zamelen voor het peter- en/of meterschap. Afhankelijk van de hoeveelheid geld kunnen er enkele peter- en/of meterschappen afgesloten worden.
    - Als je dieper in wilt gaan op het thema kindsoldaten, zijn de volgende films ook bruikbaar.

Killer kid. Een pleidooi tegen extremisme en tegen het misbruiken van kinderen voor oorlogsdoeleinden (vanaf 12 jaar).

Maternal love. De weesjongen Mehdi verblijft in een instelling voor jeugddelinquenten. Hij kan maar niet geloven dat zijn moeder gestorven is. Hij mist haar verschrikkelijk. Hij knipt een foto van een jonge vrouw uit de krant en besluit op zoek te gaan naar een nieuwe moeder. Wanneer er in de instelling een nieuwe sociaal assistente komt werken, is hij ervan overtuigd dat deze zijn nieuwe moeder moet worden. Deze film is een ode aan kinderen hun grenzeloze verbeelding, een eerlijke oproep tot liefde en affectie.

5. Links

Internetadressen

- www.childsoldiers.net
de huidige situatie van de kindsoldaten
- www.jekino.be
films o.a. over oorlog en kindsoldaten